

Sortter

Lausunto

14.11.2020

Asia: VN/23227/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle 14.11.2020

RE: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitys laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta

Sortter kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnokseen eduskunnalle kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta.

Taustaksi

Kuluttajansuojalakia on muutettu väliaikaisesti ajalle 1.7.-31.12.2020 niin, että rahaluotoista perittävä korko rajattiin 10 prosenttiin. Myös kuluttajaluottojen suoramarkkinointi kiellettiin vastaavana ajanjaksona.

COVID-19 -epidemian seurauksena muuttuneen taloustilanteen vuoksi epäiltiin, että useat kuluttajat joutuvat turvautumaan luottorahoitukseen. Väliaikaisen korkosäätelyn keskeisenä tavoitteena oli turvata kuluttajien asema luottomarkkinoilla varmistamalla, että rahaluotoista perittävä korko on maltillinen.

Keväällä 2020 lakimuutosta esitellessään oikeusministeri Henriksson korosti sitä, että väliaikaisesta korkokatosta huolimatta kuluttajille halutaan mahdollistaa lainansaanti jatkossakin.

Hallituksen esityksen mukaisesti korkosääntelyn ulkopuolelle rajattiin hyödykesidonnaiset luotot, eli mm. verkkokauppojen osamaksumahdollisuudet sekä luottokortit. Näiden luottojen rajaamista väliaikaisen korkosääntelyn ulkopuolelle puolsi se, että erämaksumahdollisuus nähtiin etenkin vähävaraisille kuluttajille tärkeänä keinona jaksottaa välttämättömiä ostoksia.

Hyödykesidonnaisten luottojen rajaamista väliaikaisen korkokaton ulkopuolelle perusteltiin myös sillä, että niiden tarjonnan ennakoitiin vähenevän, mikäli ne olisi ulotettu 10 prosentin korkokaton piiriin.

Nyt marraskuussa 2020 esitetyn väliaikaisen lakimuutoksen keskeiset kohdat vastaavat valtaosin heinäkuussa voimaan astunutta väliaikaista lakia. Esityksen keskeisenä tavoitteena on jatkaa rahaluottojen korkokattoa sekä suoramarkkinointikieltoa syyskuun 2021 loppuun saakka.

Luottotuotteiden eriarvoinen kohtelu aiheuttaa ongelmia kuluttajille

Lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että esityksellä pyritään ohjaamaan luottotoimintaa yhteiskunnallisesti hyväksyttävämpään suuntaan poikkeusoloissa, joihin kuluttajat eivät ole voineet kohtuudella varautua.

Mikäli hallituksen tarkoituksena on ohjata luottomarkkinoita yhteiskunnallisesti hyväksyttävämpään suuntaan, tulisi luottotuotteita kohdella yhtäläisesti korkosäädännön osalta. Tällöin luotonmyöntäjien välinen kilpailutilanne pitää osaltaan huolen siitä, että myös heikommassa asemassa olevan maksukykyisen kuluttajan on mahdollista saada luottoa sellaisilta toimijoilta, joiden korkotasoa alan yleinen kilpailutilanne rajoittaa voimakkaammin.

Samalla tulisi linjata, mikä on lopulta yhteiskunnallisesti hyväksyttävä korkotaso, tai onko tämä muuttunut syyskuun 2019 lainsäädännön voimaan astumisen jälkeen. Niin hyödykesidonnaisen, kuin rahaluoton käyttökohteena on tyypillisesti palvelun tai hyödykkeen hankkiminen ja näiden luottojen korko lasketaan yhtäläisesti riippumatta siitä, onko kyseessä ns. hyödykesidonnainen luotto, vai ei.

Hallituksen tavoite estää hyödykesidonnaisten luottojen tarjonnan väheneminen näyttää toteutuneen, vaikkakin sillä seurauksella, että kesän aikana suurimpien osamaksupalveluiden korot

nousivat 19,9 % ja 20,0 % väliin. Vielä keväällä korot vaihtelivat 14,95 % ja 19,9 % välillä (lähde: 1). Näiden luottojen korkojen nousun on mahdollistanut niiden rajaaminen väliaikaisen korkokaton ulkopuolelle, sekä kyseisen luottotyypin verrattain alhainen kilpailutilanne.

Myös luottokortit on rajattu lakiehdotuksessa korkosäätelyn ulkopuolelle. Tosiasiallisesti luottokorttien käyttäminen on mahdollista rahaluoton omaisesti, joko siirtämällä käytettävissä olevaa luottoa tilille tai nostamalla sitä käteisvaroina. Myös luottokorttien korot ovat pääosin nousseet tai pysyneet ennallaan huhtikuun 2020 jälkeen. Yli puolessa yleisimmistä luottokorteista vuosikorko ylittää tällä hetkellä 10 % tason.

Korkokaton tähänastisia vaikutuksia arvioitaessa on nähtävissä, että etenkin pienituloiset luotonhakijat on suljettu useiden lainanmyöntäjien toimesta kategorisesti rahaluottojen myynnön ulkopuolelle (lähde: 2). Luottotuotteiden eriarvoinen korkosäätely sen mukaan onko kyseessä ns. rahaluotto vai hyödykesidonnainen luotto johtaa siihen, että heikoimmassa asemassa olevien kuluttajien vaihtoehdoksi jää kaikista kalleimpien luottotuotteiden käyttäminen. Eli niiden luottotuotteiden käyttäminen, jotka on rajattu väliaikaisen korkosäätelyn ulkopuolelle.

Yhteiskunnallisesti voidaankin pitää kyseenalaisena, onko heikoimmassa asemassa olevien kuluttajien osana saada käyttöönsä vain sellaisia luottotuotteita, joiden korkotaso on jopa yli kaksinkertainen rahaluottoihin verrattuna.

Lähde 1: <https://sortter.fi/blogi/artikkeli/osamaksupalvelut-jatettiin-korkokaton-ulkopuolelle/>

Lähde 2: <https://sortter.fi/blogi/artikkeli/korkokaton-jatkoa-suunnitellaan/>

Muiden, kuin markkinaehtoisten rahoitustuotteiden käsittely on hidasta ja saatavuus rajattua

Jo edellisen kerran väliaikaista korkokattoa säädettyä esitettiin huolia siitä, onko luottomarkkinoiden ulkopuolelle jäävillä kuluttajilla riittävästi tarjolla muita vaihtoehtoja.

Saatavilla oleviin tietoihin perustuen muiden, kuin markkinaehtoisten rahoitustuotteiden saatavuus on yhä varsin rajattua ja talousvaliokunnan kesäkuussa esiin nostama huoli on edelleen ajankohtainen.

Talousvaliokunta totesi mietinnössään, että sosiaalisen luotonuksen, talous- ja velkaneuvonnan sekä Takuusäätiön tarjoamien palveluiden saatavuuteen on kiinnitettävä huomiota (Lähde: 3). Nyt

marraskuussa 2020 talousvaliokunnan esiin nostamien palveluiden saatavuus näyttää olevan yhä varsin alhaisella tasolla.

Sosiaalista luototusta tarjotaan edelleen vain n. 30 kunnassa, ja sen saatavuus kattaa noin 44 prosenttia Suomen väestöstä (Lähde: 4). Sosiaalisen luototuksen piiriin pääseminen edellyttää kuitenkin usein mm. sitä, ettei luototuksen piiriin hakeutuvalla henkilöllä ole realisoitavaa omaisuutta, kuten asuntoa. Kohtuudella sosiaalisen luototuksen piiriin pääseviä henkilöitä onkin merkittävästi vähemmän, kuin 44 prosenttia suomalaisista.

Sosiaalisen luototuksen osalta on huomioitava myös kuntakohtaiset erot, kuten Salon kaupungin tilanne, josta uutisoitiin Salon Seudun Sanomissa 2.11.2020 näin: ”Salon sosiaalisen luototuksen eurot loppuivat jälleen kesken – neljäsosa jättää maksamatta lainan takaisin. Salon kaupunki ei myönnä enää tänä vuonna sosiaalisia lainoja. Syynä on se, että tarkoitukseen varatut rahat ovat lainassa, eikä kaikkia lyhennyksiä ole maksettu aikataulussa”.

Takuusäätiön takaushakemusten käsittelyviive on lähes 5 kuukautta 9.11.2020 päivätyn tiedon mukaan.

Pankit ja rahoituslaitokset myönsivät ahkerasti lyhennysvapaita kuukausia COVID-19 -epidemian alettua. Tuolloin myönnetyt lyhennysvapaat jaksot ovat päättymässä suurelta osin näinä aikoina. Voidaankin olettaa, että näiden järjestelyjen päätyttyä kotitalouksien käytettävissä olevat tulot tulevat laskemaan, joka on omiaan lisäämään väliaikaisen rahoituksen tarvetta.

Muun, kuin markkinaehtoisen rahoituksen saatavuuden ollessa yhä varsin rajattua, on ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että pankeilla ja rahoituslaitoksilla on valmius palvella asiakkaita, joiden taloustilanne on väliaikaisesti heikentynyt, mutta luoton takaisinmaksukyky on pitkällä aikavälillä kestäväällä tasolla. Nyt ehdotettu 10 % korkokaton jatko ei tue tätä tavoitetta, vaan päinvastoin jättää etenkin matalapalkkaisilla toimialoilla työskentelevät henkilöt rahaluottojen tarjonnan ulkopuolelle.

Lähde 3: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/TaVM_12+2020.pdf

Lähde 4: <https://stm.fi/toimeentulo/sosiaalinen-luototus>

Perustelu 10 % korkotasolle on varsin vajavainen

Marraskuussa annetusta esityksestä puuttuu kevään esityksen tavoin perustelut sille, miksi hallitus olisi päätymässä rahaluottojen osalta nimenomaan 10 % korkokattoon, eikä esimerkiksi 9 % tai 15 % korkokattoon.

Tampereen yliopiston dekaani Juho Saari totesi talousvaliokunnalle 26.5.2020 antamassaan lausunnossa, että arvo perustunee enemmän poliittiseen harkintaan kuin luottoriskien arviointiin. Saari totesi myös, että muussa kuin poikkeuksellisessa tilanteessa tämänkaltaista poliittiseen harkintaa perustuvaa korkosäätelyä voisi pitää ongelmallisena (Lähde 5).

Nyt noin kahdeksan kuukautta sen jälkeen, kun COVID-19 -epidemia saavutti Suomen, ei voitane enää puhua kovinkaan poikkeuksellisesta tai yllättävästä tilanteesta, joka antaa perusteet korkosäädännön määrittämiselle ilman tarkkaa analyysia tai harkintaa. Sen sijaan on syytä määrittää mikä on luottojen koroille yhteiskunnallisesti hyväksyttävä taso ja pitäytyä siinä luottotuotteesta riippumatta, mikäli todetaan, ettei syyskuun 2019 lakimuutos täyttänyt tälle asetettuja tavoitteita.

Lähde 5: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaaisuMetatieto/Documents/EDK-2020-AK-304196.pdf>

Rahaluottoa tarjoavien tahojen määrä on vähentynyt ja uhkaa vähentyä entisestään

Keväällä 2020 useat rahaluottoja tarjoavat pankit sekä rahoitusyhtiöt kiristivät luotonmyöntökriteereitään työttömyyden ja lomautusten kasvun pelossa. Nämä keväällä tehdyt kiristykset ovat suurelta osin edelleen voimassa. Osa toimijoista puolestaan lopetti luotonmyönnön kokonaan ja erät irtisanoivat aiemmin tekemiään luottosopimuksia.

Pidämme todennäköisenä, että väliaikaisen 10 % korkosäätelyn jatkuessa sekä luotonmyöntöön liittyvän säätelyn pysyessä epävakaana tai ailahtelevana, vähenee suomessa toimivien luotonmyöntäjien määrä entisestään.

Tämä vähentäisi luottomarkkinoiden kilpailutilannetta, mikä johtaisi pitkällä aikavälillä paitsi korkotason nousuun, myös vaikeuttaisi kuluttajien luotonsaantia entisestään.

Jossakin kohtaa tulee piste, jolloin rahoituksen kysyntä ja tarjonta siirtyy osittain pois säännellyiltä markkinoilta

Vaikka alhaisempien korkojen tarjoaminen kuluttajille on laajan poliittisen hyväksynnän saava hanke, on päätöksenteossa suotavaa kiinnittää huomiota myös mahdollisesti syntyviin lieveilmiöihin.

Kuluttajan rahantarve ei lakkaa siihen, jos hän saa luottihakemukselleen kielteisen päätöksen sääntelyn mukaan toimivilta luotontarjoajilta, eikä luottoa ole saatavilla sosiaalisen luototuksen piiristä.

Tälläkin hetkellä suomalaisille kuluttajille mainostetaan luottoja mm. sosiaalisessa mediassa ja hakukoneissa sellaisten ulkomaalaisten luotontarjoajien toimesta, jotka eivät ole Finanssivalvonnan tai Aluehallintoviraston valvonnan piirissä. Tämänkaltaisten palveluiden toimintaperiaatteet ovat epäselviä, mutta tarkoituksensa mukaan varsin kyseenalaisia. Tätä lausuntoa 14.11.2020 kirjoittaessa löysimme verkosta viisi tämänkaltaista sivustoa, jotka mainostavat palveluitaan aktiivisesti.

Toistaiseksi sääntelemättömien luottomarkkinoiden osuus on käsittääksemme varsin alhainen, mutta sen kasvamisen riskiä ei voi ohittaa, mikäli säänneltyä rahoitusmarkkinaa ajetaan määrätietoisesti alas lainsäädännöllisin keinoin.

Huhdanpää Markus
Sortter